

nek (gondolattartály) nevezik. A lordnak egyébként nem ez az első prognosztikai megnyilvánulása; tudománypolitikai megnyilatkozásai régebben is méltó feltűnést keltettek és nagy vitákat kavartak. Családjában azzal tűnik ki, hogy a legkevésbé a bankügyletek érdeklik.

A londoni sajtó „a kabinet számító-gépének” tekintett Rotschild megnyilatkozását nemcsak szenzációsnak, hanem egyenesen botrányosnak minősíti. *The Times* szerint a kormányt kellemetlen helyzetbe hozta lord Rotschild nyilatkozata: A Downing Street homályos válaszokkal szolgált arra a kérdésre, hogy vajon a miniszterelnök egyáltalán elővasta- és jóváhagyta-e a hivatalos futurológus elemzését.

Igaz, Rotschild nyugtalanító kijelentései egy berkshire-i mezőgazdasági laboratórium személyzete jelenlétében hangzottak el, s nem nagyon egyeznek Heath beszédeinek tartalmával: a miniszterelnök rendszerint derülátón nyilatkozik „minden Nagy-Britanniák legjobbjának” kilátásairól. Akik lord Rotschild stílusát alaposabban ismerik, nem tartják lehetetlennek, hogy „a trükkös számító-gép” figyelmeztetésével csak a kormány inflációellenes politikájának az érvényesülését próbálta előmozdítani.

Tézisei egyébként nem eredetiek. Lényegében extrapolálta az egyesült államokbeli Hudson Intézetnek a szakértők által sokat bírált jelentését, amely szerint Nagy-Britannia nemzeti össztermelése 1985-ben alig éri el az NSZK-ének és Franciaországának a felét, s éppen csak éri az Olaszországot.

A lord egyébként nem elégedett meg a távlatok vázolásával, honfitársai előtt kijelölte a közúdv útját is. Szemléletesen érvelt, a második világháború tanulságaira is hivatkozott, de mértéktartó volt a katasztrófahangulat idézésében.

A munkáspárti politikusokhoz köztudottan közel álló lord Rotschild rámutatott: most, amikor egymillió munkanélküli van, fel kell hívni az ország lakosainak figyelmét a fenyegető veszélyekre és nehézségekre, még akkor is, ha mindez megköveteli „ama cselekvési és döntési szabadságaink egy kis hányadának feladását, amelyek megfelelőbbek voltak Viktória királynő idejében, mint korunkban”.

Jean Wetz véleménye szerint a nyilatkozat hullámvérése elül, „a brit állampolgárok többsége ugyanis nehézségei ellenére sem annyira fogékony még, hogy túlságosan komolyan vegye azokat a próféciákat, amelyek szerint az angó-

lok hamarosan alacsonyabb helyre szorulnak az európai és a világhierarchiában”.

BIZALMI VÁLSÁG AZ ORVOSTUDOMÁNYBAN? (La Pologne, 1973. 10.)

Ha századunk elején egy értelmes embernek elmagyarázták volna, milyen nagyszerű eredményeket ér el az orvostudomány a hetvenes évekre, s hogy ugyanakkor ezeknek az áldásaiban számos országban bárki bármikor részeseülhet, méghozzá igen csekély ellenszolgáltatás fejében, ha nem épp ingyen — nos, akkor az illető mindezt bizonyára *elhitte* volna. Ehhez elég lett volna a részéről gondolatban követni a múlt század tudományos fejlődésének és társadalmi harcainak irányát. De bizonyára *nem hitte* volna, ha elmondják neki, hogy a fentiek ellenére a hetvenes években tömeges elégedetlenség mutatkozik a betegek sorában mind az orvostudomány, mind az egészségügyi ellátás iránt; nem hitte volna, mert olyan jelenségről van szó, amely az orvoslás történetében merőben új, s épp a közelmúltbeli fejlődés következménye.

Tadeusz Kielanowski, a gdański orvostudományi akadémia professzora, akitől az előbbieket idéztük, a jelenség szociológiai vonatkozásait éppen csak megemlíti; eszmefuttatása a „bizalmi válság” pszichológiai megközelítése — hangsúlyozottan az orvos szemszögéből. Rámutat arra, hogy az emberek döntő többsége a védettség, a biztonság légkörében nő fel a családi környezetben, s különösen akkor veszi körül szerető gondoskodás, ha megbetegszik; az ember tehát gyermekkorából hozza azt az alapvető élményt, hogy ha beteg, az átlagosnál meghittebb *személyes kapcsolatba* lép valakivel, valaki törődik vele és aggodik érte — s ez hozzájárul gyógyulásához. Hogy ez a szubjektív tényező mennyire objektíven hat az egészségi állapot alakulására, kimutatható egy szellemes kísérlettel. Ha a kísérleti állatnak bizonyos fertőzéssel szemben védettséget nyújtó, de csak rövid ideig ható ellenanyagokat adnak be, s egyidejűleg valamilyen „kellemes benyomást” keltenek benne, a művelet többszöri ismétlése után — a kialakult feltételes reflex következtében — már magától az illető „kellemes benyomástól” kialakul az állatban a védettség, azaz megindul szervezetében a koráb-

ban kívülről bevitt ellenanyagok termelése. S ha ez így van a nyúlán és a tengerimalacnál, mennyivel inkább így van a bonyolultabb idegrendszerű, az ilyen hatásokra sokkalta fogékonyabb embernél!

Tadeusz Kielanowski szerint a bajok gyökere ott van, hogy a mai orvosnak — épp a diagnosztika modern fejlődése miatt — annyi objektív tünetre kell figyelnie, szakvizsgálatok esetében annyi műszerrel, készülékkel, laboratóriumi elemzéssel stb. kell foglalkoznia, hogy a *legjobb akarattal sem szakíthat időt* a beteggel való bensőséges kapcsolat megteremtésére. Súlyosbítja a helyzetet a szakosodottság; az a tény, hogy egy beteg rendszerint több szakorvos vizsgál meg, több más szakorvos kezel, s így „az orvos“ („az én gyógyulásomat elősegítő személy“) képzelet és fogalma eltűnik, felszívódik egy ultratechnicizált apparátusban, amellyel szemben a beteg kiszolgáltatottnak, védtelennek érzi magát, amelynek ridegsége riasztja és félelmet ébreszt benne. Ezzel magyarázható egyébként a kuruzslók, önjelölt csodadoktorok iparának virágzása mindenütt, ahol a törvény megengedi, s kigyomláhatatlansága mindenütt, ahol nem engedi meg — a sarlatánok ugyanis, jó lélektani érzékkel, éppen azt nyújtják a betegnek, amit olyan jogosan vár el s olyan kevésbé kap meg a képzett orvosoktól.

Nyilvánvaló, hogy amilyen mértékben kezd hasonlítani a modern szakorvos a mérnökhöz, olyan mértékben látja magát a beteg javításra szoruló gépnek. Minden vitán felül áll, hogy a dehumanizáltságnak ez a nehezen legyőzhető érzése csak ronthat a beteg állapotán — és sokszor többet árthat, mint amennyit a gyógykezelés használhat. Kielanowski professzor cikke tudatosítja bennünk azt a dilemmát, hogy az orvostudomány *nem mondhat le* modern módszereiről; hogy a tucatnyi szakorvos és még számosabb segédszemélyzet hagyományos, „háziorsói“ stílusú forgolódását egyetlen beteg körül szinte senki *nem tudja megfizetni*; s végül — hogy ez így nem jó. Hogy miképpen volna jó, azon még ezután kell elgondolkoznunk (első lépésként a lenyelt szakorvosok névtáblát kezdtek viselni a köpenyükön szolgálat közben, hogy legalább a névtelenségből kilépjenek); biztató azonban, hogy a bajt felismertük, beszélünk róla, s mindannyian a modern orvoslás újrahumanizálását tartjuk célunknak.

AZ ÚJRAFELFEDEZETT RAYMOND ROUSSEL (Frankfurter Allgemeine Zeitung, 1973. 173.)

Az irodalomtörténetek, lexikonok sora meglefedkeztek róla, noha André Breton „a modern kor legnagyobb varázslójának“, Aragon „a zseni tökéletes szobrának“, Jean Cocteau „tökéletesen tisztá zseninek“ nevezte Rousset, Marcel Proust pedig könyveit „csodálatos költői eszközöként“ jellemezte. Amikor 1912-ben *Impressions d'Afrique* című regényének színpadi változatát bemutatták, lelkes hívei közt olyanok voltak, mint Guillaume Apollinaire, Francis Picabia és Marcel Duchamp. Tíz évvel később, a *Locus solus*, majd 1924-ben a *L'Etoile au front* című regényei színpadi átiratának premierjén kitört botrányban csak néhány híve állt mellé, köztük a fiatal szürrealisták, akik úttörőt láttak benne.

A múlt század végétől (1897) Rousset haláláig (1933) sem adták el saját költéségen kiadott könyveit, ma viszont egyre többet beszélnek róla. 1963 óta kilenc kötete új kiadásban jelent meg, a *Locus solus* a Luchterhand Verlag németre fordította, regényei zsebkönyvként is forgalomba kerültek, és elkészült az első Rousset-életrajz (François Caradec: *Vie de Raymond Rousset*). Helmut Scheffel hosszú cikkben ismerteteti ennek a különös embernek és alkotónak különös pályáját, amely a keresett magány ellenére korántsem nélkülözi a látványosságot (*Dandy, Dichter und Millionär*). Csak néhány adat, érdekesség az életrajzból: Rousset korán árván maradt, ám anyjának évi jövedelme kétmillió frankra rúgott; a nyarakat az anya és legkisebb fia (Rousset 1877-ben született) a legelőkelőbb üdülőhelyeken, Nizzában, Aix-les-Bains-ben, Biarritzban, Karlsbadban töltötte. Egyébként Párizs egyik előkelő negyedében laktak, néhány háznője a Proust családtól, vendégeik közé tartoztak a párizsi opera sztárjai, a regényíró Paul Bourget, a zongorista és zeneszerző Reynaldo Hahn, Proust barátja. Rousset tizenhárom éves korában otthagyta a gimnáziumot, a párizsi konzervatórium zongoraosztályára iratkozott be. Tehetősége a zeneszerzésben, de különösen a versírásban mutatkozott meg. Gyenge idegzetű ember volt, Pierre Janet pszichiáter kezelése alatt állt, akinek feljegyzéseiből sokat megtudhatunk Rousset pszichéjéről. Rousset szenvedélyesen hitt elhivatottságában. Magánélete a külcencé volt; egy szokatlanul hatalmas autót készíttetett például magának, háló-